

Inka Hopsu vihr

Kirjallinen kysymys kirjallisuuden käytön korvaamisesta saavutettavuuskirjasto Celiassa

Eduskunnan puhemiehelle

Kirjallisuuden käyttötavat ovat muuttuneet saavutettavuuskirjasto Celiassa perustavanlaatuisesti viimeisten vuosien aikana. Erityisen ripeää muutos on ollut siirtymässä fyysisten CD-äänikirjojen kuuntelemisesta äänikirjojen kuuntelemiseen verkon kautta. Celian asiakkaista jo yhdeksän kymmenestä käyttää palveluja sähköisesti, ja kesäkuun 2024 alussa Celia ilmoitti siirtävänsä kaikki äänikirjat verkkoon syyskuun 2025 loppuun mennessä. Jo nykyisellään Celian lainoista enää alle kolmasosa on korvauksen piirissä, ja jos tekijänoikeuslakia ei pikaisesti päivitetä vastaamaan nykyaikaa, kirjailijat ja kääntäjät menettävät nämäkin korvaukset.

Kansallisen tekijänoikeuslakimme 17 b §:ssä on korvausoikeutta koskeva ehto: kirjailijat ja kääntäjät saavat korvausta teostensa käytöstä vain silloin, kun edunsaajalle eli tässä tapauksessa Celian asiakkaalle jää teoksen kappale haltuunsa. Tämän määritelmän mukaisesti korvauksen piirissä ovat siis vain fyysiset CD-äänikirjat ja omalle tietokoneelle ladattavat tiedostolainat.

Lukemisestedirektiivissä (EU) 2017/1564 ei kuitenkaan määritellä, että korvausta pitäisi tai voisi maksaa vain silloin, kun edunsaajahenkilön haltuun jää kappale teoksesta. Direktiivin mukaan kyse on oikeudenhaltijoille eli tässä tapauksessa kirjallisuuden tekijöille käytön aiheuttaman haitan korvaamisesta.

Suomessa korvausjärjestelmä on nähty tärkeäksi ottaa käyttöön, ja sen on haluttu korvaavan tekijöille haittaa, joka lainaamisesta aiheutuu. Aiemmin, kun CD-äänikirjat olivat ensisijainen käyttömuoto, laki palvelikin tehtävänsä. Nyt tekijänoikeuslain 17 b § on kuitenkin jäänyt auttamatta jälkeen siitä, millä tavalla kirjallisuutta tällä hetkellä Celiassa kulutetaan. Lain ajantasais-
tamiselle ei ole EU-lainsäädäntöön liittyviä esteitä, sillä korvausjärjestelmän järjestäminen kuuluu kansallisen lainsäädännön piiriin ja Celian nykyiset lainamäärät ovat Suomen pienellä kielijä kulttuurialueella varsin merkittävät. Ne ovat tällä hetkellä samaa tasoa kuin yleisten kirjastojen ja korkeakoulukirjastojen sähköisten lainojen määrä.

Celian siirtäessä kaikki äänikirjalainat verkkoon korvauksen piiriin jäävät enää vain omalle tietokoneelle ladattavat tiedostolainat. Näitä lainoja tehtiin vuonna 2023 noin 84 000, joka vastaa noin kuutta prosenttia kaikista Celian lainoista. Korvausjärjestelmä on merkityksetön, jos korvausta ei makseta niistä lainoista, joita kirjastosta tosiasiallisesti tehdään. Viime vuoden kokonaislainamäärä oli yli 1,3 miljoonaa; näistä lainoista noin miljoona jäi korvaamatta kokonaan.

Kirjallinen kysymys KK 305/2024 vp

Kirjallisuuden tekijät ovat ansainneet työstään korvauksen! Hallituksella on vastuu ja velvoite huolehtia siitä, että valtion erikoiskirjastossa toimitaan vastuullisen ja kestävän mallin mukaisesti luovan työn tekijöiden työtä ja toimeentuloa kunnioittaen.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mihin perustuu käsitys, että Suomen pienellä kieli- ja kulttuurialueella miljoona täysin korvauksetta kuunneltua kirjaa ei aiheuta merkittävää haittaa kirjallisuuden tekijöille eli kirjailijoille ja kääntäjille,

miten kannatte hallituksessa vastuunne siitä, että kirjallisuuden tekijöiden työpanosta ei käytetä valtion erikoiskirjastossa ilmaiseksi, kun Suomessa on jo nähty tarpeelliseksi ottaa käyttöön korvausjärjestelmä ja korvata tekijöille lainaamisesta syntyvää haittaa ja

millaisiin toimiin aiotte ryhtyä Celia-lainojen korvauksia koskevan lain ajantasaistamiseksi nyt, kun ensi vuoden jälkeen Celian kautta käytetystä kirjallisuudesta eli 1,3 miljoonasta lainasta ei makseta tekijöille korvausta enää lainkaan?

Helsingissä 4.9.2024

Inka Hopsu vihr